

عوامل اجتماعی مرتبط با نوع دوستی، در میان معلمان شهرهای یزد و نورآباد

حسین افراصیابی*، ابراهیم محمدی**

مقدمه: نوع دوستی یا دیگرخواهی از نیازهای توسعه اخلاقی و رفاه انسان است که در دهه‌های اخیر محل توجه روان‌شناسان اجتماعی و جامعه‌شناسان قرار گرفته است. این پژوهش با هدف بررسی نوع دوستی و عوامل اجتماعی مرتبط با آن، در میان معلمان شهرهای یزد و نورآباد انجام شد.

روش: این پژوهش، پیمایش و ارزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه است. جامعه آماری تحقیق شامل معلمان شهرهای یزد و نورآباد است که تعداد ۳۵۰ نفر از آنان به عنوان نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شد.

یافته‌ها: بیان نوع دوستی معلمان در هر دو شهر محل مطالعه به شکل معنی‌داری بیشتر از حد متوسط است. بررسی فرضیه‌ها نشان داد متغیرهای سن، سرمایه اجتماعی، احساس امنیت اجتماعی، پایین‌ای دینی و محل خانمان، رابطه معنی‌داری با نوع دوستی دارد. نتایج آزمون رگرسیون نیز نشان داد که متغیرهای سرمایه اجتماعی، سن، محل خدمت و دین‌پذیری مهم‌ترین تبیین‌کننده‌های نوع دوستی است.

بحث: نوع دوستی به عنوان جهت‌گیری و کنشی در فضای جوامع معاصر با روابط و زمینه اجتماعی در ارتباط است. باورها و تعاملات فرد از طریق گشودن جهانی انسانی و اخلاقی پیش روی کنشگران اجتماعی، زمینه توسعه چنین جهت‌گیری‌هایی را تقویت می‌کند. عوامل فرهنگی و تعاملی افراد را برای درنظرگرفتن رفاه و نیازهای یکدیگر برمی‌انگیزد.

کلیدواژه‌ها: احساس امنیت، دیگرخواهی، رفتارهای داولطیانه، سرمایه اجتماعی،
معلمان، نوع دوستی.

تاریخ بذیرش: ۹۲/۱۲/۱۳

تاریخ دریافت: ۹۲/۰۱/۱۷

* دکتر جامعه‌شناس، دانشگاه یزد، ایران. [<hafrasiabi@yazd.ac.ir>](mailto:hafrasiabi@yazd.ac.ir) (نویسنده مسئول)

** دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه یزد، ایران.

مقدمه

خودخواهی و دیگرخواهی دو نیروی قدرتمند در زندگی شخصی و اجتماعی انسان هاست. باوجوداین، بقا و رفاه انسان مدييون همکاری و تعامل با همنوعانش است و با تمام پیچیدگی ها و ظرافت هایش، بدون همراهی و همیاری با سایر همنوعان امکان بقا ندارد. به گفته ترنر، جامعه شناس معاصر، اگر انسان نمی توانست با همنوعانش کنار بیاید، خوراک حیوانات می شد (ترنر^۱، ۲۰۰۲). بنابراین، انسان برای زنده ماندن و مهم تر از آن، زندگی کردن، به زندگی با دیگران و حتی کمک به ارتقای زندگی دیگران نیاز دارد. کیفیت زندگی نیز تا حد زیادی به روابط و تعامل با دیگران بستگی دارد. چنان که این موضوعی پذیرفته شده است که سرمایه اجتماعی غنی از رموز کیفیت زندگی و موفقیت در عصر ماست. باوجوداین، انسان موجودی چندوجهی است که در ارتباط با دیگران ترکیبی از جهت گیری ها و کنش های خودخواهانه و دیگرخواهانه را پی می گیرد.

نوع دوستی^۲ یا دیگرخواهی، در فرهنگ لغت به معنای کمک به دیگری و رفتار حمایتی و کنش مشارکتی است. زیست شناسان، جامعه شناسان، اقتصاددانان و روان شناسان اجتماعی این مفهوم را بررسی کرده و تعاریف گوناگونی از آن ارائه داده اند. برخی نوع دوستی را رفتاری خودویرانگر^۳ (ویلسون^۴) می دانند که به دیگری نفع می رسانند. برخی محققان، رفتاری را دیگرخواهانه می دانند که به کنشگر کمتر از آنچه هزینه می کند، سود برساند. از نظر اقتصاددانان، رفتاری نوع دوستانه است که درحالی که کنشگر می تواند کاری را به سود خود انجام دهد، کنشی را بر می گزیند که سود آن به دیگران برسد. روان شناسان اجتماعی در تعریف نوع دوستی، علاوه بر هزینه و سود، بر مقاصد کنش تأکید می کنند (سروش، ۱۳۹۱). کنت^۵ دیگرخواهی را توجه غیر خودخواهانه به رفاه دیگران می دانست. نکته ای که از این تعریف استنباط می شود، آن است که دیگرخواهی نقطه مقابل خودخواهی است؛ هر چند رابطه دیگرخواهی با خودخواهی رابطه ای دووجهی نیست و این دو بر امتداد یک پیوستار قرار دارند (ذکایی، ۱۳۷۶). رفتار

1. Turner 2. altruism 3. self-destructive 4. Wilson 5. Comte

دیگر خواهانه بیانگر ارزش‌گذاری اصول اخلاقی همچون عدالت و برابری و نیز خیر بیشتر به گروه بزرگ‌تر است.

بسیاری اندیشمندان معتقدند که انسان فقط با خودخواهی تحریک می‌شود و اساساً به دنبال برآورده ساختن نیازها و امیال خود است. آگوست کنت که برای نخستین بار در جامعه شناسی مفهوم نوع دوستی را به کار برد، معتقد بود در هر انسانی دو نیرو یا انگیزه مجزا وجود دارد. یکی از آن‌ها معطوف به خود و در تعقیب منافع خود است که خودخواهی نام دارد و دیگری معطوف به دیگران و در تعقیب منفعت دیگران است که نوع دوستی نام دارد. از نظر کنت، نوع دوستی شالوده زندگی اجتماعی است (احمدی، ۱۳۸۷).

به نظر می‌رسد هرچه به سوی جهانی با امکانات رفاهی بیشتر گام می‌ Nehim، فاصله از ارزش‌های انسانی و اخلاقی بیشتر می‌شود. این مسئله‌ای است که انسان امروز باید پاسخ‌گوی آن باشد؛ زیرا غفلت از پاسخ‌گویی منطقی به این مسئله، عواقب خطرناکی به دنبال دارد (مکتبی، ۱۳۷۵). نوع دوستی دارای اهمیت اخلاقی و فرهنگی در خور ملاحظه‌ای است. این موضوع در جامعه فردگرای معاصر، اهمیت بیشتری دارد. نوع دوستی اساساً ارزش‌والای اجتماعی و تکلیفی اخلاقی است که تضعیف آن ممکن است به اختلال رابطه‌ای در جامعه منجر گردد (الول، ۲۰۰۲). از نظر سی رایت میلز، از مسائل اجتماعی مهم جوامع امروزی کاهش حس نوع دوستی است که به ویژه در جوامع شهری کاملاً ملموس است (آرونسون، ۲۰۰۲).

با همه اهمیتی که مسئله نوع دوستی و زمینه‌های تقویت یا تضعیف کننده آن دارد، برخی گروه‌ها و مشاغل در این زمینه اهمیت دوچندانی دارند. به نظر می‌رسد کسانی که تربیت نسل آینده را بر عهده دارند و متولی جامعه پذیر کردن آن هستند، بیش از هر کس می‌توانند در این زمینه اثرگذار باشند. در میان گروه‌ها و مشاغل مختلف، معلمان از مهم‌ترین کنشگران فعال در اجتماعی کردن نسل آینده هستند. در جوامع معاصر، معلمان منبع انسانی مهم برای

توسعه اخلاقی دانش آموزان به شمار می روند که نقش برجسته ای در جامعه پذیری اخلاقی و انسانی دارند.

این پژوهش نوع دوستی را به عنوان یکی از ابعاد مهم توسعه اخلاقی در میان معلمان، بررسی کرده است. در تحلیل نوع دوستی به زمینه ها و عوامل متفاوتی توجه شده است. برخی بر ویژگی های زیست شناختی و ژنتیک در رفتارهای دیگر خواهانه تأکید می کنند و مبنای رفتارهای نوع دوستانه را باقی نوع انسان می دانند. برخی نیز عوامل و ویژگی های روان شناختی را در این رفتارها دخیل می دانند. جامعه شناسان عمدهاً به متغیرهای اجتماعی و فرهنگی توجه کرده اند. مطالعه حاضر با رویکردی جامعه شناختی، به دنبال بررسی این سؤال است که نوع دوستی در سطوح ذهنی و عینی تا چه میزان در میان معلمان رواج دارد و مهم ترین متغیرهای اجتماعی و فرهنگی مرتبط با آن کدام است. به نظر می رسد، از میان متغیرهای اجتماعی مختلف، سرمایه اجتماعی و احساس امنیت و دین داری مهم ترین تبیین کننده های نوع دوستی هستند. این مطالعه تلاش کرده تا متغیرهای اجتماعی مرتبط با نوع دوستی را شناسایی و در طرحی پیمایشی بررسی کند.

تحقیقات پیشین

با وجود اهمیت فرهنگی و اجتماعی نوع دوستی، مرور مطالعات صورت گرفته (پیلاوین و چارنگ، ۱۹۹۰) حاکی از تحقیقات محدود در این زمینه است. در ایران نیز تحقیقات محدودی در زمینه نوع دوستی انجام شده است. سروش (۱۳۹۰) در پژوهش خود با موضوع احساس مسئولیت فردی و اجتماعی، نوع دوستی و اعتماد اجتماعی را در میان نوجوانان شهر شیراز بررسی کرده است. نتایج این تحقیق نشان می دهد بین اعتماد اجتماعی و نوع دوستی رابطه معنی داری وجود دارد. احمدی (۱۳۸۷) نوع دوستی در روابط اجتماعی در شهر یاسوج را بررسی کرده است. نتایج این تحقیق نشان می دهد با افزایش مسئولیت پذیری اجتماعی، تمایل به نوع دوستی افزایش می یابد؛ ولی با افزایش تحلیل

هزینه پاداش مادی، تمایل به نوع دوستی کمتر می شود. ذکایی (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان «جوانان، سرمایه اجتماعی و رفتارهای داوطلبانه»، از داوطلبان کمک به زلزله زدگان بم، با استفاده از تحقیقی ترکیبی دریافت که جنبه های هنجاری سرمایه اجتماعی (اعتماد و بدهبستان) با همه گرایش های داوطلبانه رابطه مستقیم دارد. بنابراین، تحقیقات داخلی نشان می دهد سرمایه اجتماعی و ابعاد آن از متغیرهای بسیار مهم مرتبط با نوع دوستی است.

در خارج از ایران، تحقیقات متعددی درباره نوع دوستی انجام گرفته است. جانسون و همکاران (۱۹۸۹) در تحقیق خود نوع دوستی و ارتباط آن با سایر عوامل روان شناختی را سنجیدند. این محققان که دانشجویانی را از دانشگاه های استرالیا، مصر، کره، چین، آمریکا و یوگسلاوی سابق بررسی کردند، به این نتیجه رسیدند که نوع دوستی با بروز گرایی و تعهد دینی هم بستگی مثبت دارد (مکتبی، ۱۳۷۵). کلارک^۱ و همکاران^۲ (۱۹۸۷) در تحقیقی به این نتیجه رسیدند که هرچه فرد نیازمند، شباهت بیشتری با فرد کمک کننده داشته باشد، احتمال بیشتری در دریافت کمک وجود دارد (بارون، ۱۳۸۸) استبلی^۳ (۱۹۷۷) و آماتو^۴ (۱۹۸۳) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که اشخاص بیگانه و نیازمند، در روستا بیشتر از شهر شانس دریافت کمک دارند (بدار، ۱۳۸۴).

نکته جالب در برخی پژوهش ها این است که نوع دوستی پیامدهای مثبتی در زندگی افراد دارد؛ برای مثال، پژوهشی در سال ۲۰۰۳ در دانشگاه میشیگان در بین ۴۳ سالمند، نشان داد در دوره ای پنج ساله، مرگ و میر افرادی که به دیگران کمک می کنند، کمتر است. حتی پس از آنکه پژوهشگران متغیرهایی همچون سن و وضعیت سلامتی را کنترل کردند، همچنان افراد آماده کمک عمر طولانی تری داشتند (کیل برگر، مارک و کرگ، ۱۳۹۰). پاتنام^۵ (۲۰۰۱) در پژوهش خود دریافت که روند دیگرخواهی در طول سال های ۱۹۲۹ تا ۱۹۹۸ از الگویی باعثنا در ارتباط با میزان سرمایه اجتماعی پیروی می کند. سرمایه و پیوندهای

1. Kelark
4. Amato

2. Robert Baron
5. Bedar

3. Establi
6. Putnam

اجتماعی عاملی قوی در تبیین دیگرخواهی است. نتایج کار وی نشان می‌دهد که مردمی که خون می‌دهند، پول و اعانه و کمک‌های خیریه می‌دهند و زمانشان را صرف کارهای داوطلبانه می‌کنند، همان کسانی هستند که ارتباط اجتماعی بیشتری دارند.

مروری بر پژوهش‌های انجام‌شده حاکی از این است که در میان متغیرهای مختلف، سرمایه اجتماعی و محل زندگی از نظر شهر یا روستابودن و دین‌داری از عوامل اجتماعی بسیار مهم مرتبط با نوع دوستی است.

مبانی نظری

در تبیین نوع دوستی از سه رویکرد زیست‌شناسی و روان‌شناسی و جامعه‌شناسی استفاده شده است. از نظریات جامعه‌شناسی بسیار بانفوذ در تبیین نوع دوستی، نظریه مبادله است. در این نظریه، مفهوم تبادل مدنظر است. انسان‌ها به این دلیل رفتارهای دیگرخواهانه انجام می‌دهند که از این کنش‌ها به سود دست می‌یابند. نظریه دیگری که در این زمینه راهگشاست، نظریه سرمایه اجتماعی است. مفهوم کلیدی این نظریه اعتماد و مشارکت و هنجارهای معامله متقابل است. تعامل بیشتر میان افراد، باعث کسب اطلاعات بیشتر افراد می‌شود و آن‌ها انگیزه‌های بیشتری برای اعتماد پیدا می‌کنند. به نظر می‌رسد نظریه سرمایه اجتماعی و متغیرهای مرتبط با آن در تبیین نوع دوستی قوت بسیاری دارد.

مفهوم سرمایه اجتماعی که متفکرانی همچون پاتنام^۱، بوردیو^۲، کلمن^۳ و فوکویاما^۴ آن را مطرح کرده‌اند، به روابط اجتماعی مبنی بر اعتماد و شبکه‌های تعامل و هنجارهای مشوق عمل جمعی اشاره می‌کند (تنهایی و حضرتی صومعه، ۱۳۸۶). به نظر کلمن، سرمایه اجتماعی منبعی برای همکاری و روابط دوستانه و توسعه اجتماعی است. به اعتقاد کلمن، عواملی همچون کمک به دیگران، ایدئولوژی، اطلاعات و هنجارها با سرمایه اجتماعی در ارتباط هستند (انجمن جامعه‌شناسی ایران، ۱۳۸۳). از دیدگاه کلمن، سرمایه اجتماعی ضمن

1. Putnam

2. Bourdieu

3. Colman

4. Fokoyama

تسهیل برخی کنش‌ها، برای برخی دیگر محدودیت ایجاد می‌کند. از نظر وی، هنجارهای موجود در هر حوزه ممکن است نوآوری در آن حوزه را کاهش دهد (تاجبخش، ۱۳۸۴). پاتنام نیز تعریفی از سرمایه اجتماعی رائه کرده است که ارتباط نزدیکی با کنش‌های نوع دوستانه و مقابله دارد. از نظر پاتنام، سرمایه اجتماعی شامل «شبکه‌ها و هنجارهای عمل مقابله» است. وی نیز مانند کلمن بر سودمندی و کارکرد مثبت سرمایه اجتماعی تأکید می‌کند. از نظر وی، سرمایه اجتماعی شامل آن دسته از ویژگی‌های سازمان اجتماعی است که هماهنگی و همکاری را با هدف سود مقابله تسهیل می‌کند. این ویژگی‌ها عبارت است از شبکه‌ها و هنجارهای معامله مقابله و اعتماد اجتماعی (پاتنام، ۱۹۹۳). براساس دیدگاه پاتنام، ویژگی بازتولیدی سرمایه اجتماعی به تعامل اجتماعی همراه با همکاری بسیار، اعتماد، معامله مقابله، مشارکت مدنی و رفاه اجتماعی منجر می‌شود. وی تأکید می‌کند که ضعف این ویژگی‌ها در برخی جوامع موجب تقویت عهده‌شکنی، بی‌اعتمادی، فریب، بهره‌کشی، انزوا، بی‌نظمی و رکود می‌شود (پاتنام، ۱۳۸۰).

فوکویاما نیز سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از هنجارها و ارزش‌های غیررسمی می‌داند که اعضای گروه در آن سهیم هستند. هنجارهایی که سرمایه اجتماعی را تولید می‌کند، اساساً باید شامل ویژگی‌هایی مانند صداقت و ادای تعهد و ارتباطات دوچاره باشد (فوکویاما، ۱۳۸۵). پیامدهای مثبت سرمایه اجتماعی هنگامی شکل می‌گیرد که مؤلفه‌های آن همزمان و به میزان کافی حضور داشته باشد (فوکویاما، ۱۳۸۵).

براساس تحقیقات پیشین، علاوه بر سرمایه اجتماعی، متغیرهایی همچون احساس امنیت اجتماعی نیز در نوع دوستی نقش دارند. گیدنر (۱۳۷۸) از متفکرانی است که به نقش مثبت احساس امنیت در مطالعات خود اشاره کرده است. از این دیدگاه، رشد ارزش‌ها و نگرش‌های اخلاقی که نوع دوستی از نمونه‌های بسیار مهم آن‌هاست، در میان کسانی که احساس امنیت بیشتری دارند، بیشتر است. به نظر اینگلهارت^۱ نیز در فضایی که احساس امنیت وجود دارد،

1. Inglehart

مجموعه‌ای از ارزش‌های فرامادی رشد می‌کند (اینگل‌هارت، ۱۹۹۷). درواقع، نوع دوستی به عنوان جهت گیری ارزشی فرامادی با رفع نیازهای اولیه همچون امنیت و نیازهای معیشتی، رشد می‌کند. متغیر دیگری که در ارتباط با نوع دوستی اهمیت دارد، دین‌داری یا به عبارت دیگر، میزان پاییندی افراد به هنجارها و باورهای دینی است. به نظر متفکرانی همچون اوسلانر^۱، گرایش به رفتار اخلاقی عمدتاً به ارزش‌ها بستگی دارد و در حل دوراهی‌های اجتماعی، ارزش‌های افراد اهمیت محوری دارد (اوسلانر، ۱۹۹۹). افراد مسائل مربوط به کنش جمعی را از طریق ارزش‌ها حل می‌کنند. ارزش‌ها مجموعه‌ای از عقایدند که عموماً در چارچوبی منسجم درونی باهم پیوند دارند و خطوط راهنمای روابط با دیگران هستند (اوسلانر، ۱۹۹۹).

در جامعه ایران، دین از منابع بسیار مهم ارزشی کنشگران اجتماعی به‌ویژه در کنش‌های اخلاقی است. به نظر می‌رسد به‌ویژه در جامعه ایران، بخش عمده‌ای از آنچه هنجارهای متقابل در تعاریف سرمایه اجتماعی است و همچنین، ارزش‌ها و هنجارهای نوع دوستی و کنش‌های داوطلبانه ریشه در باورهای دینی دارد. کسانی که اعتقادات دینی قوی‌تری داشته و به هنگاه‌های دینی پاییندی بیشتری دارند، بیش از دیگران تمایل به کمک به دیگران و انجام کنش‌های اخلاقی دارند. این فرضیه را می‌توان در اغلب ادیان پیگیری کرد. به‌منظور کنترل متغیرهای بیشتر، متغیرهای محل خدمت، سن، جنسیت و تحصیلات نیز به عنوان متغیرهای زمینه‌ای در نظر گرفته شد. براین اساس، فرضیات تحقیق به شرح زیر طراحی شد:

۱. بین میزان تحصیلات و نوع دوستی رابطه وجود دارد؛
۲. بین سن و نوع دوستی رابطه وجود دارد؛
۳. بین جنسیت و نوع دوستی رابطه وجود دارد؛
۴. بین سرمایه اجتماعی و نوع دوستی رابطه وجود دارد؛
۵. بین پاییندی دینی و نوع دوستی رابطه وجود دارد؛
۶. بین احساس امنیت اجتماعی و نوع دوستی رابطه وجود دارد؛

1. Uslaner

۷. بین محل خدمت و نوع دوستی رابطه وجود دارد.

تعريف متغیرها: نوع دوستی: ترجمة واژه Altruism است که از ریشه Alter به معنای غیر و دیگری گرفته شده است. بیانگر وجود نوعی رفتار نوع دوستانه است که در آن فردی با هزینه خود به فرد دیگری سود می‌رساند (سروش، ۱۳۹۱). در مقیاس عملیاتی، برای سنجش این متغیر از شانزده گویه با شیوه طیف لیکرت استفاده شد. هر گویه پاسخی پنج گزینه‌ای شامل «همیشه»، «بیشتر اوقات»، «گاهی»، «به ندرت» و «هرگز» داشت.

سرمایه اجتماعی: سرمایه اجتماعی روابط بین افراد، شبکه‌های اجتماعی، هنجارهای متقابل و اعتماد اجتماعی است که از این طریق حاصل می‌شود (صالحی امیری، ۱۳۸۷). برای سنجش این متغیر از ۲۴ گویه با شیوه طیف لیکرت استفاده شد. هر گویه پاسخی پنج گزینه‌ای شامل «اصلاً»، «کم»، «تاخذودی»، «زياد» و «خیلی زياد» را شامل می‌شد. **احساس امنیت اجتماعی:** ریشه لاتین امنیت از واژه secures است که در لغت به معنای نداشتن دلهره و دغدغه است. امنیت در لغت از ایمنی و به معنای آرامش در برابر ترس و نگرانی است (میرعرب، ۱۳۷۹). برای سنجش این متغیر از چهار گویه با شیوه طیف لیکرت استفاده شد. هر گویه پاسخی پنج گزینه‌ای شامل «اصلاً»، «کم»، «تاخذودی»، «زياد» و «خیلی زياد» داشت.

پایبندی دینی: دین را می‌توان مجموعه‌ای از اعتقادات و احساسات و اعمال فردی و جمیعی تعریف کرد که با حقیقتی متعالی (خدا) مرتبط است. دین داری یا التزام دینی نیز مفهومی است که به پذیرش این اعتقادات و انجام اعمال خاص و به طور کلی، تبعیت از دستورهای دین و مجری آنها بودن اشاره می‌کند. این التزام در مجموعه‌ای از اعتقادات و احساسات و اعمال فردی و جمیع سامان می‌پذیرد که حول خداوند و رابطه ایمانی با اوست (شایسته، ۱۳۸۶، به نقل از: موسوی و علمدار، ۱۳۸۸). برای سنجش این متغیر از هشت گویه با شیوه طیف لیکرت استفاده شد. هر گویه پاسخی پنج گزینه‌ای شامل «همیشه»، «بیشتر اوقات»، «گاهی»، «به ندرت» و «هرگز» داشت.

روش

این تحقیق در رویکرد کمی و با روش پیمایش انجام شد. پیمایش از راهبردهای بسیار رایج در رویکرد کمی تحقیق برای بررسی گروه‌ها و جوامع وسیع است. از آنجاکه در این مطالعه چارچوب نظری از قبل تدوین شده و فرضیه‌ها طراحی شده بود و داده‌ها نیز از جامعه‌ای نسبتاً وسیع گردآوری می‌شد، از راهبرد پیمایش استفاده شد. مصاحبه و پرسشنامه دو تکنیک اصلی گردآوری داده‌ها در تحقیقات پیمایشی است. داده‌های این تحقیق به وسیله پرسشنامه گردآوری شد. اعتبار صوری پرسشنامه و شاخص‌های تحقیق از طریق مشورت با استادان و متخصصان تأمین شده است. از تکنیک تحلیل عامل نیز برای تأمین اعتبار سازه‌ای استفاده شد. برای دستیابی به پایایی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، همسازی درونی گویه‌های هر مقیاس بررسی شد. در پرسشنامه از مقیاس‌هایی استفاده شد که ضریب آلفای بالاتر از ۰/۷ داشتند. جامعه آماری شامل همه معلمان شهرهای یزد و نورآباد (استان فارس) است که مجموعاً ۵۵۰۰ نفر را دربرمی‌گیرد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران در سطح اطمینان ۹۵ درصد و با پذیرش ۵ درصد خطای برابر با ۳۵۰ نفر تعیین شد. نمونه‌گیری با روش تصادفی طبقه‌ای صورت گرفت.

یافته‌ها

براساس داده‌های تحقیق، ۶۶/۳ درصد از پاسخ‌گویان مرد و ۳۳/۷ درصد زن هستند. ۴/۳ درصد مجرد و ۹۴/۶ درصد متاهل هستند. از بین پاسخ‌گویان کمترین سن ۲۲ سال و بیشترین ۵۸ سال است. بیشترین فراوانی برای گروه سنی ۴۰-۴۵ سال است که ۴۳/۷ درصد پاسخ‌گویان در این گروه سنی قرار دارند. میانگین سنی پاسخ‌گویان نیز ۴۱ سال است. از نظر میزان تحصیلات، یافته‌ها نشان داد که میزان تحصیلات ۶/۳ درصد دیپلم، ۷/۲۳ درصد فوق دیپلم، ۶۳/۱ درصد لیسانس و ۶/۹ درصد فوق لیسانس و بالاتر است. محل خدمت ۵۷/۱ درصد پاسخ‌گویان (۲۰۰ نفر) در شهر یزد و ۴۲/۹ درصد (۱۵۰ نفر) در مدارس شهر نورآباد است. بررسی میزان نوع دوستی نیز نشان داد که میزان نوع دوستی در

بین معلمان زیاد است. ۲۵/۷ درصد معلمان نوع دوستی در حد متوسط، ۵۳/۴ درصد در حد زیاد و ۱۶/۹ درصد خیلی زیاد گزارش کرده‌اند. میانگین میزان نوع دوستی در بین آنان ۶۲/۰۹ است که با توجه به میانگین اسمی مقیاس نوع دوستی، میزان بالای را نشان می‌دهد. در ادامه، هفت فرضیه تحقیق بررسی می‌شود.

فرضیه ۱: بین سطح تحصیلات و نوع دوستی رابطه وجود دارد.
 میانگین نوع دوستی معلمان به تفکیک میزان تحصیلات به کمک آزمون تحلیل پراکنش یک طرفه بررسی شد. همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، فرضیه مربوط به دو متغیر میزان تحصیلات و میزان نوع دوستی تأیید نشده است. درواقع، نمی‌توان بین میزان تحصیلات معلمان و میزان نوع دوستی آن‌ها در نمونه مطالعه شده رابطه معنی‌داری یافت.

جدول ۱. نتایج آزمون تفاوت میانگین نوع دوستی بر حسب میزان تحصیلات.

مدرک تحصیلی	فراآنی	میانگین	مقدار p	F	مقدار p	مقدار p	مقدار p
دیپلم	۲۲	۶۰/۵	۰/۴۸	۰/۸۱	۰/۴۲	۶۲/۵۳	۸۳
	۲۲۱	۶۲/۲۸					
	۲۴	۶۲/۲۹					
							فوق لیسانس

فرضیه ۲: بین جنسیت و نوع دوستی رابطه وجود دارد.
 نتایج آزمون مقایسه میانگین نوع دوستی معلمان به تفکیک جنسیت در جدول ۲ آمده است. میانگین نوع دوستی برای مردان ۶۲/۲۸ و زنان ۶۱/۷۲ است. با توجه به نزدیکی میانگین‌ها و معنی دارنبودن آزمون F این فرضیه تأیید نشد. برهمین اساس، می‌توان گفت خلاف انتظاری که به ویژه در جامعه وجود دارد که زنان دیگرخواه تر از مردان هستند، یافته این تحقیق تفاوت معنی‌داری را بین زنان و مردان در زمینه دیدگاه‌ها و رفتارهای دیگرخواهانه تأیید نمی‌کند.

جدول ۲. نتایج آزمون تفاوت میانگین نوع دوستی بر حسب جنسیت.

جنسیت	فرابانی	میانگین	T	مقدار P	درجه آزادی
مرد	۲۳۲	۶۲/۲۸	۰/۶۱۰	۰/۵۴۲	۳۴۸
زن	۱۱۸	۶۱/۷۲			

فرضیه ۳: بین سن و نوع دوستی رابطه وجود دارد.

نتایج آزمون هم بستگی پیرسون بین دو متغیر سن و نوع دوستی در جدول ۳ آمده است.

نتایج این آزمون نشان می دهد که فرضیه مذکور تأیید شده است. میزان ضریب هم بستگی

۰/۱۶۷ است و هم بستگی کم و مثبتی را بین دو متغیر نشان می دهد. این بدین معناست که

معلمان با سنین بالاتر میزان بیشتر نوع دوستی را گزارش کرده‌اند.

فرضیه ۴: بین سرمایه اجتماعی و نوع دوستی رابطه وجود دارد.

جدول ۳ نتایج آزمون هم بستگی بین این دو متغیر را نشان می دهد. با توجه به مقدار P

آزمون، می توان گفت فرضیه تحقیق تأیید شده است. میزان ضریب هم بستگی ۰/۲۵۰ است

که هم بستگی مثبتی بین دو متغیر را نشان می دهد. به عبارت دیگر، معلمانی که دارای

سرمایه اجتماعی بیشتری هستند، میزان بیشتری از نوع دوستی دارند.

فرضیه ۵: بین پاییندی دینی و نوع دوستی رابطه وجود دارد.

جدول ۳ میزان هم بستگی بین دو متغیر پاییندی دینی و نوع دوستی را نشان می دهد.

همان‌طور که مشاهده می شود، مقدار P کمتر از پنج صدم است و فرضیه تأیید می شود. میزان

هم بستگی ۰/۲۱۴ است که حاکی از رابطه مستقیم بین دو متغیر است؛ به عبارت دیگر،

معلمانی که پاییندی بیشتری به باورهای دینی دارند، به میزان بیشتری نیز نوع دوستی را

گزارش کرده‌اند.

فرضیه ۶: بین احساس امنیت اجتماعی و نوع دوستی رابطه وجود دارد.

جدول ۳ ضریب همبستگی پیرسون بین احساس امنیت اجتماعی و نوع دوستی را نشان می‌دهد. مقدار P آزمون حاکی از وجود رابطه معنی‌دار بین این دو متغیر است؛ بنابراین، این فرضیه تأیید می‌شود. میزان ضریب همبستگی نیز 0.113 است که همبستگی مثبت بین دو متغیر را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، معلمانی که احساس امنیت بیشتری دارند، میزان نوع دوستی بیشتری را نیز گزارش کرده‌اند.

جدول ۳. نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین احساس امنیت اجتماعی و متغیرهای فاصله‌ای تحقیق.

متغیر	فراوانی	ضریب همبستگی	مقدار p
احساس امنیت اجتماعی	۳۵۰	۰.۱۱۳	۰/۰۳۵
سرمایه اجتماعی	۳۵۰	۰/۲۵۰	۰/۰۰۰
پابینندی دینی	۳۵۰	۰/۲۱۴	۰/۰۰۰
سن	۳۵۰	۰/۰۰۲	۰/۱۶۷

فرضیه ۷: بین محل خدمت و نوع دوستی رابطه وجود دارد.

جدول ۴ نتایج آزمون مقایسه میانگین (تی مستقل) بین دو گروه معلمان شهرهای یزد و نورآباد را نشان می‌دهد. میانگین نوع دوستی معلمان یزد $60/49$ است و برای معلمان نورآباد $64/24$ است. این فرضیه نیز تأیید شده است؛ به این معنا که هرچند میزان نوع دوستی در هر دو شهر بیشتر از میانگین اسمی مقیاس قرار دارد، میزان نوع دوستی در بین معلمان نورآباد بیشتر از معلمان یزد است.

جدول ۴. نتایج آزمون تی مستقل بین محل خدمت و نوع دوستی.

محل خدمت	فراوانی	میانگین	t	مقدار p
یزد	۲۰۰	۶۰/۴۹	$347/84$	۰/۰۰۰
نورآباد	۱۵۰	۶۴/۲۴		

به منظور بررسی ارتباط هم زمان متغیرهای مستقل با میزان نوع دوستی معلمان، از رگرسیون چند متغیره با روش گام به گام استفاده شد. همان طور که در جدول های ۵ و ۶ مشاهده می شود، متغیرهای سرمایه اجتماعی، محل خدمت، سن و دین داری در مجموع، ۱۴/۷ درصد از تغییرات نوع دوستی را تبیین کردند. سایر متغیرهای مدل، رابطه معنی داری با متغیر وابسته در معادله رگرسیون بر جای نگذاشته و از مدل خارج شدند. در این مدل، ضریب هم بستگی چندگانه ۰/۳۸ است. ضریب تبیین ۱۴/۷ است؛ یعنی ۱۴/۷ درصد از متغیر وابسته را متغیرهای سرمایه اجتماعی، محل خدمت، دین داری و سن تبیین می کنند.

جدول ۵. خلاصه مدل رگرسیون نوع دوستی.

S.E	Adjust R ²	R ²	R
۷/۴۷	۰/۱۳۷	۰/۱۴۷	۰/۳۸۳

جدول ۶. متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون نوع دوستی.

نام متغیر	B	S.E	Beta	T	Sig
مقدار ثابت	۳۰/۵۶	۴/۵۳	-	۹/۸۰	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی	۰/۱۴	۰/۰۳	۰/۲۰	۳/۸۲	۰/۰۰۰
محل خدمت	۲/۹۹	۰/۸۲	۰/۱۸	۳/۶۴	۰/۰۰۰
سن	۰/۱۶	۰/۰۶	۰/۱۴	۲/۷۴	۰/۰۰۶
دین داری	۰/۳۰	۰/۱۱	۰/۱۴	۲/۷۰	۰/۰۰۷

بحث

دنیای معاصر بیش از هر زمانی به توجه و پذیرش دیگران نیازمند است؛ بنابراین، ضروری است هر فردی در کنار تلاش برای کیفیت زندگی خویشتن، به ارتقای کیفیت زندگی دیگران نیز بیندیشد. معلمان در این زمینه از اثربخش‌ترین گروه‌های جامعه هستند. این پژوهش با هدف بررسی ابعاد ذهنی و عینی نوع دوستی به عنوان یکی از جهت‌گیری‌های

اخلاقی و اجتماعی بسیار مهم در میان معلمان انجام شد. نتایج توصیفی تحقیق نشان داد که میزان نوع دوستی در میان معلمان مطالعه شده، بیشتر از حد متوسط است. در بررسی روابط بین متغیرها، مشخص شد که میزان تحصیلات معلمان با میزان نوع دوستی رابطه معنی داری ندارد و متغیری مهم در رابطه با نوع دوستی نیست. از سوی دیگر، مشخص شد معلمان در سنین متفاوت ارزش‌ها و هنجارهای متفاوتی دارند و با بالارفتن سن، میزان نوع دوستی نیز افزایش می‌یابد. به نظر می‌رسد با افزایش سن هم بر تجربه‌های فرد افزوده شده و هم فرد فاصله بیشتری از خود می‌گیرد و می‌تواند دیگران را نیز ببیند. در سنین کمتر و ابتدای بزرگ‌سالی، فرد بیشتر در گیر خود و نیازهای خویشتن است. با گذشت سال‌های بیشتر از عمر و بر طرف شدن نیازهای اولیه، نوع دوستی نیز تقویت می‌شود. در میان متغیرهای زمینه‌ای، یافته‌ها نشان داد که بین جنسیت و نوع دوستی نیز رابطه‌ای وجود ندارد و زنان و مردان به حد برابر، کنش‌ها و باورهای نوع دوستانه دارند. این یافته با توجه به نزدیکی نگرش‌ها و جایگاه مردان و زنان در دنیای معاصر دور از انتظار نیست. به ویژه اینکه هم زنان و هم مردان مطالعه شده در این پژوهش در نقش اجتماعی مشابهی، یعنی معلم هستند. شغل مشابه و منزلت سازمانی و اجتماعی نسبتاً برابر، تبیین‌کننده این تشابه است.

نتایج نشان داد که بین سرمایه اجتماعی و نوع دوستی رابطه مثبت وجود دارد. معلمانی که از سرمایه اجتماعی بیشتری برخوردارند، میزان بیشتری از نوع دوستی را گزارش کرده‌اند. براین‌اساس، باید گفت معلمانی که روابط اجتماعی با کمیت و کیفیت بیشتری دارند، نوع دوستی بیشتری نیز دارند. همان‌طور که نظریه پردازان سرمایه اجتماعی همچون کلمن و پاتنام نیز تأکید کردند، سرمایه اجتماعی رابطه مثبت با رفتارهای اجتماعی مطلوب و کنش‌های دیگر خواهانه دارد. از نظر پاتنام (۱۹۹۳) شبکه‌های مشارکت مدنی از اشکال ضروری سرمایه اجتماعی هستند. هرچه این شبکه‌ها در جامعه‌ای متراکم‌تر باشند، احتمال بیشتری وجود دارد که شهروندان بتوانند برای منافع متقابل همکاری کنند. از سوی دیگر، می‌توان گفت سرمایه اجتماعی، هم زمینه مهمنی برای آموختن نگرش و رفتار نوع دوستانه

است و هم خود زمینه‌ای مناسب برای ایفای کنش‌های نوع دوستانه فراهم می‌سازد. تراکم بالای مشارکت و تعاملات اجتماعی ممکن است فرد را از ضرورت و اهمیت نوع دوستی و کمک به دیگران آگاه کند. همچنین، افرادی که دارای سرمایه اجتماعی قوی‌تری هستند، فرصلت بیشتری برای کمک به دیگران دارند.

دین داری نیز همان طورکه در چارچوب نظری اشاره شد، از متغیرهای بسیار مهم تبیین کننده نوع دوستی است. نتایج نشان داد افرادی که پایبندی بیشتری به باورها و مناسک دینی گزارش کرده‌اند، بیشتر نوع دوست هستند. به باور برخی متفکران، افرادی که در مراسم دینی شرکت می‌کنند، ارزش بیشتری برای صداقت و کمک به دیگران قائل‌اند. ارزش‌های دینی و مشارکت در نهادهای دینی، موجب مشارکت بیشتر در سایر حوزه‌ها نیز می‌شود (اوسلانر و بادسکو، ۲۰۰۲). کمک به همنوع و مشارکت در فعالیت‌های خیرخواهانه از توصیه‌های اجتماعی بسیار مهم در دین اسلام است.

یافته‌ها حاکی از آن است که احساس امنیت با میزان نوع دوستی رابطه مثبت دارد. هرچه فرد احساس امنیت بیشتری داشته باشد، میزان نوع دوستی وی نیز بیشتر است. احساس امنیت در فرد بستری را فراهم می‌کند که بتواند با خاطر آسوده به دنبال نوع دوستی در ارتباط با دیگران باشد. افرادی که سطح بالایی از احساس امنیت و رفع نیازهای دیگر مادی را تجربه می‌کنند، عمدتاً از طریق چنین رفتارهایی به زندگی خود معنا می‌بخشند. برآساس نظریه متفکرانی همچون گیدنر (۱۳۷۸) و اینگل‌هارت (۱۹۹۷) می‌توان گفت نوع دوستی از جمله ارزش‌های فرامادی است که گرایش افراد به سوی آن مستلزم برآورده شدن سطحی از نیازهای مادی همچون نیاز به امنیت است. افرادی که از امنیت وجودی خود در جامعه اطمینان داشته باشند و احساس امنیت کنند، راحت‌تر به دیگران کمک می‌کنند.

همچنین نتایج نشان داد که میزان نوع دوستی در بین دو شهر یزد و نورآباد متفاوت است. هرچند میانگین نوع دوستی در معلمان هر دو شهر بالاتر از حد متوسط است، معلمان نورآباد میزان نوع دوستی بیشتری نسبت به معلمان یزد گزارش کرده‌اند. در عمدۀ تحقیقات،

نوع دوستی در روستاهای شهرهای کوچک بیش از مناطق شهری گزارش شده است. شهرها هرچه بزرگ‌تر می‌شوند، عرصه جولان فردگرایی گسترده‌تر می‌شود و کنش‌های دیگرخواهانه تضعیف می‌گردد. این نکته از زمان جامعه شناسان کلاسیک همچون زیمل مطرح بوده است. ویژگی‌های موجود در زندگی شهر بزرگ با جمعیت زیاد و روابط غیررسمی، رفتارهای دیگرخواهانه را محدود می‌کند. در روستاهای شهرهای کوچک تر که عمده ساکنان آن‌ها منشأ روستایی دارند، به دلایل متعددی نوع دوستی قوی‌تر است؛ در این مناطق، شناخت متقابل و روابط خویشاوندی زمینهٔ بسیار مؤثری برای انجام کنش‌های دیگرخواهانه فراهم می‌کند.

نتایج تحلیل چندمتغیره نشان می‌دهد که نزدیک به ۱۵ درصد از تغییرات نوع دوستی را متغیرهای سرمایه اجتماعی، محل خدمت، سن و پاییندی دینی تبیین می‌کند. به نظر می‌رسد بخش درخور توجهی از تغییرات متغیر نوع دوستی را متغیرهایی تبیین می‌کند که در این تحقیق در نظر گرفته نشده است. بنابراین، امید است در مطالعات بعدی سهم سایر متغیرهای اجتماعی همچون روابط خویشاوندی و همچنین متغیرهای روان‌شناختی و زیست‌شناختی نیز مدنظر قرار گیرد.

این مطالعه نشان داد سرمایه اجتماعی رابطهٔ مثبتی با میزان نوع دوستی به عنوان کنشی اخلاقی دارد. به نظر می‌رسد تقویت سرمایه اجتماعی معلمان و توجه بیشتر به آن ممکن است در جریان آموزش‌ها و فرایندهای آموزشی اثربخش باشد. با تقویت تعاملات و مشارکت‌ها و اعتماد بین معلمان می‌توان بستر مناسبی برای تقویت کنش‌های دیگرخواهانه فراهم کرد. همچنین، متغیر دیگری که رابطه‌ای معنی دار نشان داد، دین داری بود. تعهدات دینی معلمان پیامدهای مثبت متعددی را در زندگی فردی و شغلی و اجتماعی آنان به دنبال دارد. مطالعه نشان داد میزان پاییندی معلمان مطالعه‌شده در سطح بالایی قرار دارد؛ با وجود این تقویت ارزش‌ها و باورهای دینی در معلمان می‌تواند بر رفتارهای مطلوب اجتماعی آن‌ها بیفزاید. توجه به این متغیرها در شهرهای بزرگ‌تر ضرورت بیشتری دارد.

- احمدی، س. (۱۳۸۸)، بررسی نوع دوستی در روابط روزمره اجتماعی و عوامل مرتبط با آن، *مجله جامعه‌شناسی*، دوره دهم، ش: ۲، ۱۰۸۷.
- آزاد ارمکی، ت. (۱۳۸۳)، *تغییرات فرهنگی در استان مازندران بر مبنای چارچوب نظریه اینگلهارت، معاونت پژوهشی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران*.
- الونی، م. (۱۳۸۷)، *نقش مدیریت در ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی*، تدبیر، ش: ۱۰۰: ۳۲۴۹.
- انجمن جامعه‌شناسی ایران. (۱۳۸۳)، *مسائل اجتماعی ایران*، تهران: آگه.
- بدار، ل. و دیگران. (۱۳۸۴)، *روان‌شناسی اجتماعی (ترجمه حمزه گنجی)*، تهران: ساوالان.
- کیل برگر، گ. و کیل برگر، م. (۱۳۹۰)، *من تا ما؛ یافتن مفهوم در دنیای مادی (ترجمه منیژه شیخ جوادی)*، تهران: سیته.
- بیرهوف، ه. (۱۳۸۳)، *رفتارهای مطلوب اجتماعی (ترجمه رضوان صدقی‌نژاد)*، تهران: گل آذین.
- تاجبخش، ک. (۱۳۸۵)، *سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی (ترجمه حسن پویان و افشین خاکباز)*، تهران: شبراز.
- تهایی، ح. و حضرتی‌صوصمه، ز. (۱۳۸۶)، *بررسی نظری پژوهش‌های سرمایه اجتماعی در جامعه ایران*، *فصلنامه علوم رفتاری*، ش: ۱: ۵۲۹.
- ذکایی، م.س. (۱۳۷۶)، *دیگر خواهی و جامعه‌شناسی*، بررسی و نقد نظریات موجود، فرهنگ، ش: ۲۲ و ۲۳: ۲۷۵ تا ۲۹۶.
- ذکایی، م.س. (۱۳۸۵)، *جوانان، سرمایه اجتماعی و رفتارهای داوطلبانه*، *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، س: ۶، ش: ۲۲: ۱۱۳ تا ۱۴۶.
- ریتزر، ج. (۱۳۸۱)، *نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر (ترجمه محسن ثالاثی)*، تهران: علمی.
- سروش، م. (۱۳۹۱)، *احساس مسئولیت فردی و اجتماعی، دیگر خواهی و اعتماد اجتماعی*، *مجله جامعه‌شناسی کاربردی*، ش: ۲: ۱۹۳ تا ۲۱۱.

- صالحی‌میری، ر. (۱۳۸۷)، درآمدی بر مفهوم سرمایه اجتماعی، پژوهش نامه مدیریت و سرمایه اجتماعی، ش. ۲۹، ۲۴۷ تا ۲۴۲.
- فوکویاما، ف. (۱۳۸۵)، پایان نظم، سرمایه اجتماعی و حفظ آن (ترجمه غلام عباس توسلی)، تهران: حکایت قلم نوین.
- گیدنز، آ. (۱۳۷۸)، تجدد و تشخّص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید (ترجمه ناصر موققیان)، تهران: نی.
- مکتبی، غ. (۱۳۷۵)، بررسی تعلوّل اخلاقی و نوع دوستی در دانشجویان تیزهوش و مستعد دانشگاه‌های تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس.
- موسوی، م. و علمدار، ف. (۱۳۸۸)، بررسی رابطه نوگرایی و دین‌داری (مطالعه در بین دختران جوان منتخب از مناطق ۱۹ و ۲۰ شهر تهران)، زن و مطالعات خانواده، س. ۱، ش. ۴: ۱۵۹ تا ۱۸۸.
- میرعرب، م. (۱۳۷۹)، نیم‌نگاهی به مفهوم امنیت، مجله علوم سیاسی، س. ۳، ش. ۹: ۱۳۳ تا ۱۴۲.

- Aronson,E., Timothy,Dw and Robin, M. A.(2002). *Social Psychology*, Newjersey prentice Hall.
- Chamlin, M.(1997). "Social altruism and Crime", Criminology, Vol. 35, pp. 203-220.
- Croson, R. T.(2007). "Theories of commitment, altruism and reciprocity evidence from linear public goods games", *Economic Inquiry*, Vol. 45, pp. 199-216.
- Elwill,F(2002). The sociology of C. wright Mills, *Qualitative sociology*, 25(3),pp. 337-430.
- Fowler, J.H.(2007). "Beyond the self: social identity, altruism and political participation", *The Journal of Politics*, Vol. 69, pp. 813-827.
- Grant, C.(1997). "Altruism: a social science chameleon", Zygon, Vol. 32, pp. 321.
- Inglehart, R.(1997). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Countries*. Princeton: Princeton University Press.
- Krotov, P.(2012). "Pitirim Sorokin studies in the context of the new section on altruism, morality and social solidarity in the american sociological association", *American Sociology*, Vol. 43, pp. 366- 373.

- Leventhal, D.(2009). "Alturism and volunteerism: the perceptions of altruism in four disciplines and their impact on the study of volunteerism", *Journal for the Theory of Social Behaviour*, Vol. 39, pp. 3.
- Piliavin, J. A. and Charng, H. W.(1990). "Alturism: a review of recent theory and research", Annual Review Sociology, Vol. 16, pp. 27-65.
- Putnam,R(1993). The prosperous community social.capital and public life, *American prospect*, pp. 13-36.
- Uslaner, E. M. (1999). "Trust but Verify: Social Capital and Moral Behavior". *Social Science Information*, Vol. 38, No. 1, pp. 29-55.